

Concepte de proiecte privind necesitatea îmbunătățirii respectării drepturilor omului la aplicarea și/sau contestarea măsurilor preventive privative sau restrictive de libertate

[Departamentul Justiție și Drepturile Omului al Fundației Soros-Moldova](#) lansează un concurs pentru elaborarea conceptelor de proiect pentru analiza situației și propunerea soluțiilor imediate sau de durată, privind respectarea drepturilor omului la aplicarea și contestarea măsurilor preventive privative, restrictive de libertate.

1. Context. Restricționarea dreptului la libertate este momentul cel mai sensibil și complicat în procesul de urmărire penală. Arestul, ca măsură preventivă, nu poate fi aplicat decât în condițiile unor semne clare că orice altă măsură preventivă ar fi insuficientă. Deși acest subiect reapare cu o frecvență îngrijorătoare în mai toate rapoartele de monitorizare a drepturilor omului în contact cu justiția și sistemul coercitiv al statului, se pare că reformele pe acest domeniu nu produc rezultate palpabile. Mai mult, există semnale deosebit de îngrijorătoare, care indică asupra corupției sistemice în procesul de examinare a contestării măsurilor preventive, precum și asupra utilizării acestora ca măsură de presiune.

Siguranța persoanei nu este o condiție negociabilă și trebuie asigurată fiecărui om, indiferent de statutul procesual care-i este atribuit într-un moment sau altul, pe întreg parcursul interacțiunii dintre organele de justiție și coercitive ale statului. În pofida garanțiilor incluse în legislația Republicii Moldova și a eforturilor de prevenire ale abuzurilor sau exceselor la etapa de urmărire penală, practica demonstrează încălcarea acestui drept fundamental.

În luna iunie 2018, [Ministerul Justiției al Republicii Moldova își exprimă îngrijorarea](#) față de aplicarea excesivă a măsurilor de detenție provizorie și aplicarea precară a standardelor internaționale de drepturi ale omului la etapa urmăririi penale. Ministerul reiterează că orice detenție provizorie trebuie să satisfacă principiul legalității, iar orice motiv invocat pentru justificarea arestului trebuie să fie bazat pe probe.

O [analiză recentă](#) relevă faptul că, în ultimii zece ani, se înregistrează o rată constantă, de peste 80 la sută, de admitere a demersurilor procurorilor în care solicită arestarea preventivă, fapt ce demonstrează o atitudine pro-acuzatorială a judecătorilor de instrucție. La fel, reforma instituției judecătorului de instrucție, nu a dus la îmbunătățiri ale situației.

Din cauza volumului mare de lucru și al unui management defectuos, instanțele naționale nu reușesc să ofere o motivare relevantă și suficientă pentru a justifica arestul preventiv și se limitează deseori la formulări abstracte și stereotipizate. Aplicarea excesivă a arestului preventiv și drumul anevoios în contestarea acestuia prezintă riscuri mari pentru apărarea efectivă a drepturilor omului la etapa urmăririi penale în Republica Moldova.

Scăderea tendinței de aplicare excesive și/sau nemotivate a arestului preventiv este diminuată de pornirea acțiunilor judiciare împotriva judecătorilor, fapt care duce la instaurarea fricii în rândul judecătorilor care vor lua decizii inconvenabile procuraturii¹.

Drept urmare, Republica Moldova continuă să se confrunte cu fenomene sociale negative legate de îngrădirea dreptului persoanelor de a se bucura de libertate și securitate, fapt de reiese din numărul mare de cereri depuse de către cetățenii Republicii Moldova la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO), precum și din condamnările pe care Curtea le pronunță. Mai mult decât atât, aceste condamnări semnaleză faptul că încălcările poartă un caracter sistemic și, de aceea, trebuie întreprinse mai multe măsuri pentru a remedia toate viciile/erorile de procedură și practicile instituționale precare.

Pentru a contribui la reformarea sistemului de justiție penală din Republica Moldova, [Departamentul Justiție și Drepturile Omului al Fundației Soros-Moldova implementează proiectul „Garantii procesuale la etapa prejudiciară a procesului penal”](#). Scopul acestui proiect este de a asista actorii de justiție penală din Moldova să consolideze cadrul normativ existent în domeniu și să contribuie la instituirea celor mai bune practici de aplicare a garanțiilor procesuale la etapa de urmărire penală.

2. Obiectivul general. Susținerea proiectelor și inițiativelor care au drept scop analiza situației privind aplicarea măsurilor preventive restrictive de libertate inclusiv arestul preventiv și, în special, contestarea acestora în RM în ultimii ani; formularea recomandărilor pentru revizuirea cadrului legislativ și a practicilor curente în acest sens. Grantul va cuprinde și desfășurarea activităților de promovare a modificărilor legislative și a reformelor propuse și de sensibilizare a actorilor justiției penale privind limitele aplicării măsurilor privative restrictive de libertate și încurajarea celor alternative.

Proiectul va examina retrospectiv impactul reformelor legate de aplicarea măsurilor preventive, crearea instituțiilor specializate, inclusiv rolul judecătorului de instrucție, valoarea reală a garanțiilor procesuale, interacțiunea dintre procuror și judecătorul de instrucție la această etapă, rolul apărării, publicitatea procesului, capacitatea actorilor de a-și argumenta solicitările și poziția.

3. Repere Generale.

Conceptul de proiect poate avea în vedere una sau mai multe abordări, scopul cărora este să readucă acest subiect pe lista de priorități a reformelor penale, să propună căi de parcurs

¹ Vezi cazul judecătorului Munteanu în raportul Judecătorii de instrucție la 15 ani de activitate. Ilie Chirtoacă, Ion Guzun, Vladislav Gribincea, decembrie 2018, pag.33. Disponibil aici: http://crim.org/wp-content/uploads/2019/04/Judecatorii-de-instructie_RO_web.pdf

alternative, bazate pe lecții învățate, dar și să aducă mai multă claritate legată de subiectul măsurilor preventive în mediul decidenților, a formatorilor de opinie ne-juriști. Astfel, proiectul poate combina elemente de cercetare, cu cele de advocacy și acțiuni media. Având în vedere jurisprudență foarte bogată și argumente incontestabile deja existente pentru reforme radicale – proiectul poate avea componentă de monitorizare limitată și clar legată de colectarea unor date specifice, inexistente la moment. Astfel proiectul va fi încerca să răspundă mai mult la întrebare CUM e de făcut decât CE e de făcut. De asemenea, vor încurajate proiectele care descifrează eșecul reformelor anterioare, explică CUM au fost distorsionate sau sabotate reformele promise și CE lecții trebuie învățate în termeni pragmatici. Acest anunț încurajează și elaborarea foilor de parcurs diferite și chiar total novatoare, însă bazate pe pragmatism și o cunoaștere profundă a situației, evoluțiilor și devoluțiilor din ultimii 20 de ani din domeniul măsurilor preventive.

Cercetarea, poate constitui un element esențial al proiectului, însă e necesar de reținut că acesta nu este un demers academic.

3.1. Repere specifice pentru proiect.

Acestea sunt prezentate cu titlu de exemplu. Proiectul poate alege unul sau câteva repere, sau poate propune altele noi. Este esențial, însă, ca reperele alese să fie abordare interdependent.

- Condițiile și termenii de aplicare a arestării preventive și a altor măsuri preventive, restrictive de libertate;
- Motivarea deciziei procurorului de solicitare a arestului preventiv în detrimentul măsurilor non-privative de libertate;
- Conținutul demersului de arestare vs. demersul de prelungire a arestului și/sau de aplicare a altor măsuri alternative arestului;
- Admiterea demersurilor de aplicare și de prelungire a arestării preventive și sau aplicarea altor măsuri alternative arestului;
- Căile de atac ale demersurilor de arestare, rolul avocatului și eficiența instrumentelor de care dispune pentru asigurarea apărării efective la această etapă;
- Caracterul public al ședințelor de examinare a demersului de aplicare și prelungire a arestului;
- Analiza practicilor instituționale privind aplicarea măsurilor alternative arestului preventiv;
- Interacțiunea profesională și managerială dintre autoritățile competente participante în procesul de aplicare a arestului și a măsurilor privative și non-privative de libertate;
- Examinarea, prin comparație, a cauzelor aplicării măsurilor preventive diferite, în condiții de fapt similare;
- Scheme de corupție și coruptibilitatea mecanismelor de aplicare a măsurilor preventive.

Organizația selectată va pregăti și va lansa public rezultatele proiectului, inclusiv concluziile și recomandările proiectului. Acestea pot fi prezentate în format „Roadmap” și vor viza instituții specifice de aplicare a legii privind îmbunătățirea cadrului legislativ și

regulamentele interne incidente lipsirii de libertate, pentru a spori transparența aplicării măsurilor de lipsire de libertate și pentru a contribui la îmbunătățirea respectării drepturilor omului la etapa prejudiciară a procesului penal.

4. Criterii de eligibilitate. Sunt eligibile organizațiile active în domeniul drepturilor omului, cu experiență dovedită de minimum 5 ani în domeniul justiției penale, care a implementat proiecte cu elemente de cercetare, advocacy și monitorizare.

5. Condițiile concursului. Organizațiile interesate sunt invitate să prezinte conceptul de proiect, conform modelului propus. Valoarea maximă a propunerii financiare nu va depăși 40 000 de dolari SUA. Organizația interesată va indica suma totală estimată pentru desfășurarea activităților de proiect. Durata proiectului va fi indicată în conceptul de proiect, însă aceasta nu poate depăși 12 luni calendaristice.

NB: Dosarele depuse pentru concurs nu se restituie organizațiilor aplicante.

6. Procedura de selectare. Conceptele de proiect vor fi examinate în conformitate cu următoarele etape:

- Departamentul Justiție și Drepturile Omului va efectua o examinare inițială a dosarelor recepționate, pentru a verifica conformitatea acestora cu obiectivul general și condițiile de eligibilitate;
- După examinarea inițială, un grup de experți selectați de către Departamentul Justiție și Drepturile Omului vor examina conceptele de proiect, în baza unui sistem de 100 de puncte, în vederea evaluării impactului și durabilității;
- În baza recomandărilor grupului de experți și a criteriilor de selectare, va fi ales conceptul sau conceptele în vederea elaborării propunerii de proiect complete.
- Doar organizațiile pre-selectate vor fi invitate să prezinte proiectele complete (conform cerințelor din Ghidul solicitantului de finanțare, care poate fi descărcat aici: <http://soros.md/documents>).
- Proiectele prezentate de organizațiile pre-selectate vor fi examinate în cadrul ședinței Juriului Specializat al Departamentului Justiție și Drepturile Omului, care va emite decizia finală. Va fi selectat un sigur proiect câștigător pentru semnarea contractului de grant.

Fundația nu oferă explicații și nu face comentarii în privința dosarelor/proiectelor respinse.

7. Criterii de selectare.

- 10 puncte. Conformitate cu obiectivul general al concursului și condițiile de eligibilitate.
- 40 puncte. Conținutul conceptului de proiect:
 - Descrierea contextului și a acțiunilor pe care intenționează să le întreprindă organizația pe parcursul proiectului pentru ca acestea să poată contribui la îmbunătățirea respectării drepturilor la etapa aplicării arestului preventiv și a măsurilor preventive restrictive de libertate.

- Comunicarea cu organele de drept, mass-media, alte ONG-uri, sistemul judiciar și procuratură, organizațiile internaționale preocupate de respectarea drepturilor omului în Republica Moldova.
- Metodologia și instrumentele utilizate în procesul de elaborare a studiului și a foii de parcurs (Roadmap).
- 20 puncte. Durabilitate (inclusiv acțiunile preconizate și impactul activităților).
- 30 puncte. Competențe profesionale și manageriale ale echipei de proiect (experiența anterioară în implementarea proiectelor similare, reputația, experiența confirmată de parteneri, etc.).

8. Procedura de prezentare a conceptelor de proiect.

Dosarul complet, în limba română va fi expeditat în format electronic la adresa mcogalniceanu@soros.md cu mențiunea în linia de subiect *Concurs concepte de proiect. Măsuri preventive privative și restrictive de libertate.*

Dosarele incomplete sau expediate după termenul-limită nu vor examinate.

NB: Vă rugăm să Vă asigurați de recepționarea unui mesaj de confirmare privind preluarea dosarelor. În lipsa acestuia, Fundația nu poartă răspunderea pentru dosarele electronice expediate, dar care nu au fost recepționate.

Termenul-limită pentru expedierea dosarelor este 10 septembrie 2019, ora 16:00.

Pentru informații suplimentare: tel. 022 270031, Marina Cogălniceanu, coordonatoare, Departamentul Justiție și Drepturile Omului (mcogalniceanu@soros.md).